

Verksamhetsidé för anhörigstöd på Äldre och omsorgsförvaltningen

Omsorgen om äldre och personer med
funktionsnedsättning

Beslutsdatum	2021-	Dokumenttyp	Styrdokument
Beslutad av	Förvaltningschef	Dokumentägare	MÄF
Diarienummer		Giltighetstid	Tillsvidare

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Syfte	3
1.2	Definition.....	3
1.3	Målgrupp.....	3
1.4	Agenda 2030.....	3
1.5	Avgränsning.....	4
2	Grundläggande bestämmelser.....	5
2.1	Lag.....	5
2.2	Barnperspektiv	5
2.3	Styrdokument.....	6
2.3.1	Äldre och omsorgsförvaltningens anhörigpolicy	6
2.3.2	Våld i nära relationer	6
2.3.3	Suicidprevention	6
2.3.4	Alkohol- och drogpolicy.....	6
2.3.5	Likabehandling	6
2.3.6	Lex Sarah.....	6
2.4	Samverkan och andra huvudmän.....	7
2.4.1	Hälso- och sjukvårdens ansvar	7
2.5	Information	7
2.5.1	Tolk.....	7
3	Anhörigkonsulent.....	8
3.1	Tystnadsplikt	8
3.2	Kompetens	8
3.3	Organisera & genomföra.....	8
3.3.1	Information.....	8
3.3.2	Anhörigsamtal	8
3.3.3	Anhörigcafé.....	8
3.3.4	Anhöriggrupper.....	9
3.3.5	Enskilda föreläsningar.....	9
3.3.6	Anhörigdagen	9
3.4	Uppföljning och utveckling.....	9
4	Indirekt stöd	10
4.1	Biståndsbedömda insatser	10

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med förvaltningens anhörigstöd är att erbjuda stöd till anhöriga för att underlätta både psykiskt, fysiskt och socialt.

Verksamhetsidé för anhörigstödet är ett styrdokument med vägledande principer hur anhörigstödet ska tillämpas inom förvaltningen i enlighet med Socialtjänstlagen. Syftet med dokumentet är att beskriva det stöd anhöriga har rätt till och vara ett arbetsverktyg för anhörigkonsulenten och verksamheterna. Dokumentet ska även lyfta fram anhörigperspektivet inom förvaltningen.

Dokumentet innebär inte någon inskränkning i förhållande till gällande lagstiftning inom området. Dokumentet innebär inte någon begränsning av den enskildes möjlighet till individuell anpassat anhörigstöd.

1.2 Definition

Anhörig är den person som vårdar eller stödjer en närstående som på grund av ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning, är i behov av omsorg, vård, hjälp eller stöd. Anhörig (i lagens mening) kan man vara till en person i familjen, en släkting eller en bekant.

Närstående är den person som får omsorg, vård, hjälp eller stöd av en anhörig.

Direkt stöd till den anhöriga kan exempelvis vara information, stöd, rådgivning och samtalsgrupper.

Indirekt stöd till anhöriga kallas det stöd och de insatser som ges till närstående, men som underlättar för och avlastar den anhörige. Det är stöd som söks av den närstående som också är den som får insatsen. Exempel på indirekt stöd till anhöriga är avlösning, dagverksamhet, och hemtjänst.

1.3 Målgrupp

Riktlinjerna omfattar anhörigstödet riktat mot anhöriga som vårdar eller stödjer en närstående om är äldre, långvarigt sjuk och/eller funktionsnedsättning

1.4 Agenda 2030

Agenda 2030 antogs av FN:s generalförsamling år 2015.

Agendan kan beskrivas som en färdplan för en hållbar utveckling. Den består av 17 globala mål som ska utrota extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor samt lösa klimatkrisen.

Tyresö kommun har integrerat Agenda 2030 i kommunplanens mål och styrprocess vilket gör att hållbarhetsarbetet är en del av alla verksamheters dagliga arbete. Kommunens anhängigstöd berör mål 3 *god hälsa och välbefinnande*. Anhörigstödet ska vara hälsofrämjande och förebyggande. Den ska syfta till att underlätta för anhöriga och förebygga att anhöriga själva drabbas av hälsoproblem. En god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling.

Kommunens anhängigstöd kan även kopplas till mål 5 *jämställdhet* i Agenda 2030. 2012 fanns det drygt 1,3 miljoner anhängigvårdare i Sverige. Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga visar forskning på att det inte fanns en större skillnad mellan kvinnor och mäns omsorgsgivande när det gäller tidsomfattning och frekvens. Det fanns däremot skillnader på vilken sorts hjälp kvinnor och män står för. Kvinnor stöttar oftare sina närstående med personlig omsorg, tillsyn och umgänge medan män ger mer praktiskt hjälp samt ekonomiskt stöd. Risken för ohälsa och minskad livskvalité ökar i relation till den omfattning av den omsorg som ges.

- Kvinnor upplever i högre grad än män att omsorgsgivandet påverkar livskvaliteten negativt.
- Möjligheterna att förvärvsarbeta och studera påverkas av omsorgsgivandet, särskilt i åldersgruppen 30-44 år, och i högre grad för kvinnor än för män.
- Närmare 100 000 anhöriga har behövt minska sin arbetstid eller sluta arbeta på grund av omsorgsgivande. 12 procent av kvinnorna och 9 procent av männen har antingen gått ned i arbetstid eller tvingats lämna arbetet på grund av omsorg om närstående¹

Det är därför av stor vikt att väga in detta vid utformningen av anhängigstödet.

1.5 Avgränsning

Detta dokument om verksamhetsidé för anhängigstöd omfattar inte anhängigstöd till närstående med psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning missbruk/beroendeproblematik som inte är aktuella inom Äldre- och omsorgsförvaltningen.

För stöd till anhörig med närstående som har psykisk ohälsa, psykiska funktionsnedsättning och/eller missbruk/beroendeproblematik se riktlinjerna ”Riktlinje för handläggning av ärenden enligt socialtjänstlagen gällande personer med psykisk funktionsnedsättning”² och ” Riktlinje för handläggning av ärenden avseende riskbruk samt missbruks- och beroendevård inom individ- och familjeomsorgen”³

¹ Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA). [Hur många anhöriga finns det i Sverige? \(anhoriga.se\)](http://anhoriga.se)

² Framställd av Arbetsmarknad och socialnämnden 2020-10-28

³ Fastställd av Arbetsmarknad och socialnämnden 2020-11-24

2 Grundläggande bestämmelser

2.1 Lag

Socialtjänstlagen 5 kap. 10 §

Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Lag (2009:549).

Den 1 juli 2009 gjordes en ändring i Socialtjänstlagen som innebar en skärpning där den tidigare ordalydelsen, att socialnämnden bör erbjuda stöd har ersatts med den starkare skrivningen ska erbjuda stöd. Det innebär att kommunerna har en skyldighet att stödja anhöriga. Förstärkningen av lagen innebär även att hela socialtjänstens verksamhetsområde omfattas.

2.2 Barnperspektiv

Barnkonventionen är sedan 1 januari 2020 svensk lag. Syftet med Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och rätt att få komma till tals.

I Nationellt kompetenscentrum studie framkommer att barn kan vara omsorgsgivande anhöriga till bland annat föräldrar, syskon eller andra släktingar som på grund av fysisk eller psykisk sjukdom, funktionsnedsättning, eller annan anledning har ett behov av stöd, vård och hjälp. Omsorgsgivande barn är en riskgrupp för psykisk och fysisk ohälsa, försämrade skolresultat och andra svårigheter längre fram i livet. Studier visar att barn som tagit ett stort omsorgsansvar har större risk att drabbas av psykisk ohälsa såsom depression, ångest, låg självkänsla, självmordsbenägenhet och psykosomatiska besvär samt följdproblem som missbruk av alkohol och droger⁴ Det är därför av stor vikt att barn med närstående som har behov av vård och stöd uppmärksammas och har rätt att komma till tals kring sin situation.

Insatser behöver ges så att inte barn behöver vara omsorgsgivare för sina närstående eller ta ett för stort ansvar i hushållet och för syskon. Vid behov behöver föräldrar få information var de kan vända sig för att få stöd i sitt

⁴ Barn och unga som utövar omsorg, Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA). Barn som anhöriga 2016:6, sid 5, 8 och 16.

föräldraskap. Vid kännedom eller misstanke att ett barn far illa gäller 14 kap. 1 § socialtjänstlagen om anmälningskyldighet.

2.3 Styrdokument

Styrdokument och överenskommelser finns på nationell, regional och kommunal nivå. Nedan anges styrdokument som är av särskild vikt vid anhörigstöd inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning.

2.3.1 Äldre och omsorgsförvaltningens anhörigpolicy

Förvaltningschefen över Äldre och omsorgsnämnden antog 2021-x-x en övergripande anhörigpolicy. Syftet är att ange grundprincipen och förvaltningens värderingar i mötet med anhöriga.

2.3.2 Våld i nära relationer

I arbetet med anhöriga till äldre och anhöriga till personer med funktionsnedsättning är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i samband med våld i nära relationer. Socialtjänstens arbete avseende våld i nära relation regleras främst genom socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4). Se även ”Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande våld i nära relation”⁵.

2.3.3 Suicidprevention

Kommunstyrelsen tog 2021-01-12 fram en handlingsplan för suicidprevention. Syftet med handlingsplanen är att förebygga suicidförsök och minska antalet suicid i Tyresö kommun. I Handlingsplanen framkommer även att anhöriga till individer som har dött i suicid är en riskgrupp. Dessa anhöriga kan behöva stöd, vägledning och hjälp.⁶

2.3.4 Alkohol- och drogpolicy

Kommunfullmäktige antog den 15 december 2011, § 115, en alkohol- och drogpolicy. Syftet är att ange grundprinciper och inriktning för kommunens förebyggande arbete mot alkohol, tobak och andra droger.

2.3.5 Likabehandling

Tyresö kommuns verksamheter ska kännetecknas av ett respektfullt bemötande av alla människor oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Likabehandlingsperspektivet ska vägas in i all kontakt med anhöriga.⁷

2.3.6 Lex Sarah

Enligt 14 kap. 3 § socialtjänstlagen är den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten skyldig att genast rapportera om han/hon uppmärksammar eller får

⁵ Fastställda av Arbetsmarknads och socialnämnden 2020-04-28

⁶ Fastställdes av Kommunstyrelsen 2021-01-12

⁷ Likabehandlingsplan 2016-2019 (antagen av kommunstyrelsen 2016-02-09).

kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten. För detta finns särskilda riktlinjer och rutiner. Se även Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om Lex Sarah.

2.4 Samverkan och andra huvudmän

Enligt 2 kap. 1 § SoL framgår att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Äldre och omsorgsförvaltningens anhängkonsulent ska samverka med kommunens olika verksamhet för att kunna erbjuda ett individuellt anpassat anhängstöd. Anhängkonsulenten ska även samverka med andra aktörer såsom ideella organisationer och hälso- och sjukvård för att få kontakt med anhänga.

2.4.1 Hälso- och sjukvårdens ansvar

Hälso- och sjukvården kan på olika sätt stödja anhänga. Hälso- och sjukvård arbetar för att förebygga ohälsa och ska därmed ge anhänga upplysningar om metoder för att förebygga sjukdom och skada samt uppmärksamma anhänga som själva riskerar att drabbas av ohälsa. Hälso- och sjukvården ansvarar om den anhänga behöver kurator eller läkarkontakt. Hälso- och sjukvården kan även ge information och kunskap om den sjukdom som den närstående drabbas av samt stötta upp med hjälpmedel och behandlingar. Anhänga som kan behöva samtalsstöd kan också vända sig till Hälso- och sjukvård för stöd.

Hälso- och sjukvården har enligt av 5 kap 7 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL), och 6 kap 5 § patientsäkerhetslagen (PSL) skyldighet att särskilt beakta barns behov gällande om förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med lider av psykisk störning eller funktionsnedsättning, allvarlig fysisk sjukdom eller skada eller oväntat avlider.

2.5 Information

Nämnden har ett uppdrag att informera om de verksamheter och insatser som finns inom socialtjänsten. Enligt Äldre och omsorgsförvaltningens anhänga policy ska informationen om anhängstöd ska vara lättillgänglig för kommunens invånare. Anhänga ska, på ett tydligt sätt, kunna få information om kommunens anhängstöd, både det som finns som kommunal service och som biståndsbedömda individuella insatser.

2.5.1 Tolk

När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, ska myndigheten anlita tolk.⁸

⁸ Förvaltningslagen 13 §

3 Anhörigkonsulent

Anhörigkonsulentens uppdrag är att ansvar för att organisera, genomföra, följa upp och utveckla kommunens anhörigstöd. Anhörigkonsulentens arbetat förebyggande med frivilliga insatser. Anhörigkonsulentens stöd kräver inget biståndsbeslut och allt stöd är kostnadsfritt. Anhörigkonsulenten ska utforma anhörigstödet så att det kännetecknas av flexibilitet, kvalitet och individanpassning.

3.1 Tystnadsplikt

Anhörigkonsulenten arbetar under Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) och har därmed tystnadsplikt. Anhörigkonsulenten har enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen anmälningsskyldighet vid kännedom om eller vid misstanke att ett barn far illa. Tystnadsplikten kan även brytas om den anhöriga samtycker att anhörigkonsulenten delar information med annan part.

3.2 Kompetens

Av 3 kap. 3 § SoL framgår att det för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Personal som arbetar som anhörigkonsulent inom äldre- och omsorgsnämndens ansvarsområde ska ha socionomexamen eller motsvarande.

3.3 Organisera & genomföra

3.3.1 Information

Anhörigstöd är en förebyggande insats vilket medför att det är av stor vikt att nå ut till anhöriga och ge information om kommunens anhörigstöd.

Anhörigkonsulenten ansvarar för att informera om anhörigstödet både internt och externt. Anhörigkonsulenten ska även hålla broschyrer och informationsmaterial gällande anhörigstöd uppdaterat.

3.3.2 Anhörigsamtal

Anhörigkonsulenten ska kunna erbjuda:

- Informativa samtal
- Stödsamtal
- Vägledning

Stödsamtalen till enskilda erbjuds upp till fem gånger därefter hänvisas till Hälso- och sjukvård för vidare stöd. Anhörigkonsulenten ska kunna ge information om det samlade stöd och de insatser som kommunen kan erbjuda. Vidare erbjuds vägledning för anhörig vart de kan vända sig för stöd där förvaltningens ansvar slutar, då myndigheter, sjukvården samt föreningar och frivilligorganisationer också kan erbjuda stöd och aktiviteter.

3.3.3 Anhörigcafé

Anhörigkonsulenten ansvarar för att organisera förvaltningens anhöriga café som ska anordnas en gång i månaden terminsvis. Anhörigcafé ska vara en mötesplats för anhöriga.

3.3.4 Anhöriggrupper

Anhörigkonsulenten kan anordna anhöriggrupper för att anhörig ska kunna träffas i mindre grupp och utbyta erfarenheter.

3.3.5 Enskilda föreläsningar

Anhörigkonsulenten kan anordna enskilda föreläsningar för att bidra till utbildning och information till anhöriga. Detta kan med fördel samordnas med andra kommuner eller i samarbete med frivilliga organisationer.

3.3.6 Anhörigdagen

Äldre och omsorgsförvaltningen ska varje år uppmärksamma den nationella anhörigdagen den 6 oktober. Anhörigkonsulenten har som uppgift att anordna aktivitet eller på annat sätt uppmärksamma anhörigdagen.

3.4 Uppföljning och utveckling

Enligt kommunens anhörigpolicy ska varje enhet inom Äldre och omsorgsförvaltningen arbeta med och utveckla anhörigstödet. Anhörigstödet ska följas upp årligen i samband med bokslut och verksamhetsberättelse.

Anhörigkonsulenten har till uppgift att omvärldsbevaka för att kunna vidareutveckla anhörigstödet. Anhörigkonsulenten har även i uppdrag att följa upp det anhörigstöd som erbjuds inom dennes uppdrag. Det kan ske på flera olika sätt såsom enkäter vid anhörigcaféer eller mentimeter vid anhöriggrupper. Årligen ska anhörigkonsulenten sammanfatta och följa upp anhörigstödet i samband med verksamhetsberättelsen.

4 Indirekt stöd

4.1 Biståndsbedömda insatser

Biståndsbedömda insatser till den närstående kan bli ett indirekt stöd till den anhöriga. Det kan till exempel vara avlösarservice, dagverksamhet, kortidsvistelse eller korttidstillsyn. Insatserna kan bland annat frigöra tid till vila, egen fritid, eller frigöra tid för att minderåriga syskon skall få egen tid med sina föräldrar. Se riktlinjer för ”Riktlinjer för handläggning av insatser enligt lag om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) och vissa insatser enligt socialtjänstlag (SoL)”⁹ och ”Riktlinjer för biståndshandläggning enligt socialtjänstlagen (SoL) för personer över 18 år”¹⁰

Anhöriga har även utifrån socialtjänstlagen möjlighet att ansöka om behovsprövade insatser för egen del. Beslut om bistånd i form av individuellt anpassat stöd till den anhörige fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

⁹ Beslutat av Äldre- och omsorgsnämnden 2019-06-19, §

¹⁰ Beslutat av Äldre- och omsorgsnämnden 2019-05-22